

Lucie Pichová – Spokojení senioři v domově důchodců nebo oběti svých osudů?

Posudek vedoucího diplomové práce

Vedoucí: Tomáš Samek

Diplomová práce Lucie Pichové zkoumá, co se děje s agency seniorů v domově důchodců, a tomu odpovídá i její výzkumná otázka: „Jaká je a jak se projevuje agency seniorů v institučních podmínkách domova důchodců?“ Přitom se soustřeďuje na dvě stránky: jednak na proces přijetí starého člověka do domova pro seniory, jednak a hlavně na samotný život v době, kdy je již víceméně aklimatizován na nový způsob života, jež s sebou přechod do domova důchodců přináší. Agency autorka pojímá jako schopnost subjektu samostatně jednat a sleduje ji ze tří hledisek: 1. míry samostatného rozhodování seniorů v institučních podmínkách; 2. činného nebo naopak spíše trpného naplňování volného času; 3. vlivu duchovní péče, odehrávající se ve sledovaném domově důchodců, na agency aktérů.

Na to, že autorka nestudovala v bakalářském studiu antropologii a poprvé se s ní setkává až ve studiu magisterském, se dobře vypořádala s typicky antropologickým požadavkem reflektovat a popsat výzkumnickou pozicionalitu: to považují za jednu ze zdařilejších stránek předložené práce. Autorka si všímá toho, jak již při samotném vstupu do terénu je omezována agency jí samé jako výzkumnice vrchní sestrou a sociální pracovníci, jež samy rozhodnou o tom, s kterými klienty bude autorce dovoleno hovořit. Přesný je postřeh, že ochrana klientů – ač pro ně mnohdy potřebná – je současně nechtěným svědectvím toho, jak je redukována jejich agency ve styku s autorkou: ona ani oni se spolu nemohou svobodně bavit, jak sami chtějí – do jejich kontaktu vstupuje disciplinační filtr instituční moci.

Ovšem i v této zdařilé partii najdeme jistou jednostrannost pohledu, která je příznačná i pro další části práce: třeba skutečnost, že informátoři jsou institucí nuceni podepsat písemný souhlas dřív, než s nimi autorka může vést rozhovor, je nepochybně projevem jejich omezené agency, jak je v textu uvedeno. Ale zároveň tato ochrana do jisté míry jejich agency posiluje v tom, že jim dává možnost dopředu si rozhodnout, zda chtějí nebo nechtějí být kontaktováni – a právě tento druhý aspekt věci autorka zcela přehlíží. To je škoda, protože se tím redukuje jemná sociální dialektika každého vztahu k těm, kdo jsou určitou institucí chráněni: ochrana je omezením i posílením chráněného subjektu. A tím se dostávám k jádru toho, co mi na práci nejvíce vadí: je to jistá neschopnost nahlédnout dvojznačnost institučně ovlivňovaných sociálních interakcí, jichž se autorka účastní a které popisuje.

Není tomu tak na všude. Daří se jí třeba skvěle vystihnout tuto dvojznačnost tam, kde popisuje klady a zápory toho, co jí v terénu umožnily vidět různé role,

v nichž do něho vstupovala – nejprve jako brigádnice, a tedy v podstatě jako součást ošetřujícího personálu, a později jako antropoložka: toto místo v práci je přímo brilantní. Bohužel je spíše vzácným jevem než trvalou vlastností, která by charakterizovala celek práce. Vynikající je rovněž postřeh, jaký vliv na agency klientů a zaměstnanců má samotný autorčin výzkum. Autorka je zkrátka vnímavější a přesvědčivější tam, kde může jistou proměnu sociální dynamiky sledovat na své vlastní zkušenosti nebo na faktech, které sama přímo ovlivňuje, než v pozorování světa těch druhých. Stručně řečeno: její styl se vyznačuje tím, že čím je v něm víc objektivita, tím jednostrannější a méně dialektický je portrét zkoumané skutečnosti. Subjektivní složky textu jsou silnější a přesvědčivější než složky objektivní. Jako by na jevy a děje, jichž není přímo sama účastna, nedohlédla s takovou přesvědčivostí jako na ty, jejichž je (spolu)aktérkou. Ne že by snad říkala nepravdivé věci, ale potíží je v tom, že je nedokáže vždy postihnout celé – v jejich rozpornosti, komplexnosti a vnitřní protikladnosti.

Tuto tendenci vidíme v celém textu: tak na str. 59 hovoří autorka o tom, jak někteří senioři vzali věc do svých rukou a podali si sami přihlášku do domova důchodců dřív, než bylo nezbytné, aby opustili svůj původní domov. To autorka hodnotí jako jasný projev omezení jejich agency – a má pravdu. Bohužel ne celou: tento akt je totiž zároveň projevem jejich schopnosti zasáhnout do běhu vlastního života svým vědomým rozhodnutím, a tedy také – z jiného hlediska – projevem schopnosti uplatnit svou agency. Jenže tento druhý aspekt věci už v textu chybí.

Jazyk práce je vcelku jasný, překlepů je jen málo, občas autorka inklinuje k hyperkorektnímu užívání pronominálních tvarů („Nebylo mne vysvětleno.“ „Přišlo mne příhodné,...“ atd.). Po etické stránce je dílo také provedeno dobře. Výzkum je kvalitativní, neměla by tedy své informační partnery nazývat respondenty, jak jsem si toho na jednom místě všiml. Ne všechny citace zdrojů jsou po formální stránce sjednocené, takže bibliografický soupis působí trošku neučesaně; Wikipedie je citována možná častěji, než by u odborného textu bylo vhodné. Ale to vše jsou jen drobnosti.

Podstatné je toto: za pomoci terénní zkušenosti a teoretických konceptů přejatých zejména z Goffmana a Foucaulta se autorce víceméně daří odpovědět na výzkumnou otázku, byť těm odpovědím občas chybí již zmíněná tolik potřebná komplexita. Ale celkově považuji práci Lucie Pichové za spíše zdařilou a především: mírně nadprůměrnou v rámci závěrečných prací u nás předkládaných v magisterském stupni studia. **Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji pro ni známku velmi dobře.**

V Praze 29. 4. 2017

Tomáš Samek